Ч. 30. Чернівцї, пятниця дня 11. (24.) марта 1905 р. Рочник XXI.

ВИХОДИТЬ в ЧЕРНІВЦЯХ
що середи, пятницї і недїлї,
з тижневим додатком
„РУСКА РАДА“.

Редакция, адміністр. і експедиция
при улици Петровича ч. 2.

Рукописи звертае ся лише на попереднє застережене. — Рекламациї неопечатані вільні від оплати почтової.

БУКОВИНА

ПЕРЕДПЛАТА на „БУКОВИНУ“
разом з „Рускою Радою“:
на цілий рік . . . . . . 20 К. — с.
„ пів року . . . . 10 „ — „
„ чверть року . . . . . 5 „ — „
„ місяць . . . . 1 „ 70 „

Поодиноке число „Буковини“ 16 сотиків.

Передплата і належитість за інсерати платні в Чернівцях.

Роздїл церкви від держави.

Головним мотивом, що кермував француским клерикалами і националїстами при поваленю Комба, було відсунути можливо як на найдовше піддане під обради парляменту предложеня в справі роздїлу держави від церкви, котру Комб взяв ся конечно перепровадити. І, коли Руве став президентом мінїстрів, то — хоть він публично заявляв, що перебирае на себе всї задачі Комба в цїлости і без застережень — все таки могли националїсти і клерикали сказати, що „у Франциї тепер цїлком інакше“, як за Комба. Та хоть і як Руве потайки не коншахтує з националїстами і клерикалами всегда таки мусить улягати більшости і предложене в справі роздїлу держави від церкви стануло вже предметом дискусиї послів француской палати депутованих, хотяй клерикали старали ся конечно відволїчи его до нових виборів, що в невдовзї мають наступити, щоби мож при аґітациї серед мужиків під кличем що радикали хтять „знищити церкву і вигнати Бога з Франциї“ зискати для себе більшість.

Предложене правительствене, дїлить ся на сїм частий, в яких обговорено культи католицкий, протестантский і жидівский, а відтак порівнано закони обовязуючі в иньших краях із законопроектами обговорюваними в комісиях і з законопроектом предложеним Бріяном, який і принято на основі рішеня більшости комісиї.

Бріян обговоривши вичерпуючо дотеперішну історию католицизму у Франциї і его відносин до держави доходить до внесеня, що ідеальною системою буде невтральна держава, не знаюча нїякого культа; дотепер обовязуючий конкордат зломив вже папский престол, тож треба конче перевести роздїл держави від церкви, чого домагае ся більшість француского населеня.

Предложене Бріяна домагае ся в специяльних точках: щоб держава не оплачувала нїякої институциї для цїлий культу, анї не удержувала сьвящеників.

Розходи департаментів і громад на віроісповідні цїли перестають фіґурувати: Майна віроісповідних громад перейдуть через рік на власність новоутворюваних релїґійних спілок. — Право на пенсиї дотеперішних сьвящеників реґулює ся в сей спосіб: Сьвященикам що вислужили 20—30 лїт визначуе ся еметитуру в висотї двох третин їх доходів, але она не може перевисшати 1.200 франків річно. Ті сьвященники, що служили меньше як 20 лїт дістають від держави 400 фр. річно через тілько лїт кілько служили.

Колиб сьвященик нарушив приписи церковно-полїтичні, може бути ему відібрана пенсия на 2 роки. — будинки, що служать для богослуженя і будинки та маетности, що тепер є в адміністрациї церкви, мають перейти на власність громад і департаментів які віддадуть їх через два роки релїґійним спілкам. Всї прочі маетности мають бути звернені громадам і департаментам, які мають їх на жадане винаймати релїґійним спілкам на десятьлїтний протяг часу. Релїґійні спілки будуть основані після постанов закона о стоваришенях з 1-го липня 1901. р. В будинках церковних не можуть відбувати ся жадні збори, окрім зборів в цїлях релїґійних. На публичні процесиї треба мати дозвіл від мера місцевого. — Нарушеня повисших приписів мае ся карати карою 16—200 франків і вязницею до 2. місяців. — Сьвященики за полїтичну і антидержавну аґітацию будуть карані вязницею від 3. місяців до 2 лїт і відобранем пенсиї, а релїґійні спілки забранем будинків церковних. Також карані будуть ті, хто силувати ме до уділу в релїґійних актах, або буде недопускати до них. — Закон против конґреґаций остае важний. — Конкордат і всї получені з ним закони зносить ся.

Клерикали і звязані з ними полїтично националїсти уживають всяких способів, щоб не допустити до ухвали сего предложеня, над яким поки що розпічне ся лиш ґенеральна дебата. Та се для них неможливе задля їх меньшости, з котрої і так що днини дезертирують депутовані на противну сторону, отже хотять бодай відволїчити сю постанову на пізнїйше. Проте грозять всїми средствами обструкциї, а навіть революциею проти правительства в разї ухвали роздїлу церкви від держави. Правительство мае за собою більшість в парляментї і серед суспільности француской перед і їх напором не уступае. Можна проте сподївати ся, що згадане предложене в справі роздїлу церкви від держави стане в невдовзї законом.

Вістки з України.

В справі приверненя рівноправности україньскій мові для ужитку еї в переводах зроблено перший крок звісним зненесенем заборони україньского сьвятого письма. Офіциальний комунїкат про сю справу в формі „витягу із протоколу мінїстрів з 15. (ст. ст.) лютого про зненене обмежаючих постанов що до виданя св. Письма в україньскій мові (в ориґ. „на малороссійскомъ языкѣ“ отже не „нарѣчіи“ — *Ред.)* звучить:

„Вислухавши в присутности Великого князя Константина Константоновича і митрополита Антонїя порушену Великим князем справу знесеня обмежень що до виданя сьв. Письма в україньскій мові, комітет взяв на увагу ось що: Із виложених Его Імператорским Височеством пояснень показуе ся, що заборона друкованя україньских книжок духовного змісту вийшла 1863 року в наслїдок признаня, що переклад св. Письма не виправдуе ся свійством мови і потребою народу, а мае лише полїтичний характер. В 1901 роцї академія наук одержала в дарі від спадкоемця Морачевского переклад евангелия в україньскій мові, з бажанем, шоби академія видрукувала его. Великий Князь порушив справу видрукованя рукописи, взявши на увагу, що побоюваня полїтичного характеру втратили острість. З другої сторони Українцї пристрасно бажають читати слово Боже в рідній мові. На запитане мінїстри внутрішних справ Плеве і Сьвятополк-Мірский однаково висказали ся, що се питане можна розбирати з точки погляду релїґійної і научної. Переклад Морачевского розслїдила академія і признала ему високу научну стійність. Що до розслїду справи з релїґійної сторони Великий князь, признаючи особливо вказаною річию вдоволити законне змагане Українцїв именно тепер — в тяжкий час, переживаний краем, звернув ся до сьв. синода з прошенем удостоїти той переклад сьвятительского благословеня. Комітет мінїстрів вповнї прилучив ся до поглядів Великого князя, признаючи се цїлком відповідаючим начеркам Государя Імператора в точцї 6-ій указу з 12. грудня; враз із тим комітет прилучае ся вповнї до заяви митрополита Антонїя на конечність подбаня благословеня від синоду на кожде видане. А з огляду, що переклад евангелия уже предложено синодови до перегляду, то комітет узнае особливо на часї піддати сю справу ласкавій увазї Его Імператорского Величества. Та постанова комітету удостоїла ся Найвисшого затвердженя 25. лютого сего року.“

Дальший хід акциї в справі визволу україньского слова подае допись, яку приніс 5. випуск „Ruthenische Revue“. Автор еї захований під інициялами М. Р. зазначуе, що він хоче подати сим разом тільки коротеньку звістку про І. засїдане комісиї установленої на основі мінїстерского розпорядку, в якої склад входить 7 представителїв мінїстерства (себто комітету мін. *Ред.)* і 7 заступників україньских письменників і учених. Про слїдуючі засїданя обіцюе написати згодом. „Отсю комісию, якої перше засїдане відбуло ся вже 24. (правдоподібно ст. ст.) лютого, установило мінїстерство, як відповідь на просьби україньскої депутациї, зложеної із визначних письменників і учених, щоби домагали ся від правительства визволу україньского слова із кайданів указу з 1876 р.

На засїданю, визначенім на 24-ого лютого на 8 годину вечером в одній із саль імператорскої академії наук, зібрали ся представителї мінїстерства, князь Ольденбурґский і отсї відпоручники україньскі: В. Науменко редактор „Кіевск'ої Старин'и; Г. Шраг, адвокат і член чернигівскої думи; Лотоцкий, писатель; А. Русов, знаний статистик і знавець України; панї Русова (жінка А. Русова), знана із своїх творів про україньску лїтературу в Росиї і Галичинї; Олена Пчілка, знана писателька; Дмитрів, адво-

---

Еґо Маєр Бенедіктсен. 3)

Де-що про духовий розвиток данського мужика.

(З франц. рукописи переклав Теофіль Бриндзан).

(Дальше).

Вони казали, що нові школи підривають здоровий розум хлібороба, що вся наука складае ся лишень з сьпіванок без мельодиї і без змислу, з глупих оповідань з часів поганьських, з казок і байок про героїв, які нїколи не істнували.

І ось дивно, як та сама суспільність, що колись говорила між собою про ідеали і казала, що вона любуе ся високими стремлїнями, поборювала тепер духовий рух серед мужиків „колишних підданих“!

По що подавати їм иньшу науку, як ту, що займае ся насущним хлїбом, по що учити їх читати книжки, сьпівати піснї, писані лише для упривілейованих?!

Поголоски про внутрішний стан сих шкіл виходили — розуміє ся — поза границї правди, бо неприятелї не знали предмету своєї злоби.

Отсї школи перебули довгу добу розвитку, а їх теперішний стан далекий від стану з перед 30—40 р. Провідною думкою, яку задержано і якої боронить кожда школа, що любить традициї і ідеал Ґрунтвіґа, є те, щоби остатись індивідуальною. Нема сталої проґрами, нема й форми науки, яка б була обовязуюча.

Кожда людина, що чуе себе здатною оснувати школу і є в станї здобути собі довірє народу, починає. А починає від того, в чім чуе ся сильною.

На початку припала сим школам роля пробудительок. Теми, а особливо знанє позитивне, що подавало ся тодї, мало мале значінє. Треба було отворити молодїжи очи і уха, сказати їм, що навкруг них істнує сьвіт богатий, що істнує краса, велич і багато більше сьвіту, втїхи і краси, як в їх селї і розуміє ся, треба було мати дар з природи, щоб вміти заговорити до кружка, що полишений своїй ізольованій працї і своїм обмеженим думкам.

Правда, що з початку сьпівано троха більше, як було потрібно і оповідало ся байки й авантури лишень на те, щоби заохотити й розвеселити.

Школи основувано після проекту Ґрунтвіґа в певнім віддаленю від міст, серед чистого поля. Були там спальнї і їдальнї побіч салї конференцийної. Ученики, майже виключно хлопцї — дївчат там не було — жили в купі з професорами. Наслухавшись кілька годин викладів, просили відтак ученики о пораду, бо всяка інформация була тодї устною. Томуж і основною думкою Ґрунтвіґа, котрий хотїв завсїгди житя і викидував з підручників то, що називав мертвим словом. У розмовах з учителем просили не лиш о поясненя, але зчаста повірювали йому свої задушевні журби, шукали у него поради і потїхи.

Хлопцї навязували між собою приязні зносини. Їм видавав ся пробуток в сїй школї, який тривав взагалї пять до шість місяців, великими вакациями. На їхню долю припало працювати своїми руками цїлий вік, а тепер знайшли ся в институциї, що була уряджена виключно для них, у якій кожде слово сказане було для їхнього підбадьореня.

Тепер основна робота вже покінчена, немов велика будова, підпирана всїма чинниками, які в станї подати нашій суспільности підмогу, а именно правительством, повітовими управами, що видають на неї великі суми, публичною опінїєю, що клонить голову перед висшими школами і вже сховала від якогось часу меч напасти на сї школи в похву а в кінци і самими мужиками, що учащають до школи в числї, яке рік річно збільшуе ся.

Плодотворна думка Ґрунтвіґа і слаба проба Кольда можуть тепер з повною гордостию глядїти на своїх дїтий. Поверх 60 великих і малих шкіл, істнуе в Данії а понад всїми домінуе школа-матка в Асков із своїм широким пляном науковим. Зерно щасливої ідеї запало і поза границї Данії, як в Швециї, Норвеґії і в Фінляндиї і у всїх краях скандинавських процвитае воно хоч може слабо і скромно та горне до себе що рік все більш зростаюче число молодїжи.

(Далї буде).

кат з України. Кромі сих явились ще й инчі оособи.

Після приходу предсїдателя комісиї Т. Корша розпочало ся засїдане комісиї прочитанем реферату п. Русової про українське письменьство і його теперішне положене. Реферат викликав загальне заінтересоване так, що і порішено випечатати його в причинках записок комітету мінїстрів. Другий реферат мав Лотоцкий, що представив теперішне положене цїлої справи (т. е. україньскої мови *Ред.*). Із третим рефератом виступив звісний статистик і знаток україньскої лїтератури й етноґрафії. Його знаменитий виклад, оснований на особистім досьвідї і знаню полїтичних і соціяльних обставин на Вкраїнї викликав симпатиї комісиї до україньского народу і його інтелїґенциї. Слїдуючий реферат звісного етноґрафа й історика, редактора „Кіевскої Старини“ викликав також і оживлену дискусию. Прінціпіяльно згоджували ся всї члени з виводами депутациї. Слїдуюче засїдане визначено на 27. лютого.

На засїданю був також предсїдатель комітету мінїстрів Вітте і особливо уважно прислухував ся виводам адвоката Шрага з Чернигова, одного з найвизначнїйших заступників україньскої інтелїґенциї, особливо дуже заслуженого на поли народної просьвіти.

Із проявів україньского житя годить ся занотувати сьвятковане Шевченкових роковин, які розпочали ся заупокійним богослуженем уладженим петербурскою громадою. „Шевченківский вечір“ уладжено д 22. лютого в 44 роковини Тарасової смерти в сали „Лїтературно-артистичного кружка“ в Умани. На вповнї удалім вечері, на якім явило ся незвичайно богато публики відчитано між иньшим два реферати один про Т. Шевченка, а другий про українське письменьство. — Дня 20. відбув ся в м. Нїжинї концерт україньского хору із с. Воробівки. Сьпівано переважно твори М. Лисенка, які як замічуе дописуватель „Кіев. Откл.“ — стають що раз більше популярні по селах. Хор мав незвичайне поводжене і мусїв богато пісень повторювати. Як незвичайно симпатичний обяв пробудженя національної сьвідомости між україньскою молодїжю треба зареєструвати факт, що уч. 3., 4. і 5. кл. полтавскої ремісничої школи розпочали д. 1. марта страйк між иньшим і тому, що не сповнено їх домаганя, щоб шкільну бібліотеку заосмотрено також і в україньскі книжки.

В теперішну добу, 150 мілїонове росийске населене усїми нервами й думками працюе над тим, щоб змінити теперішний лад, у якім годї довше жити; виводить ся у пресї на сьвітло дневне всї недостачі поодиноких народів, верств і країн. Замітне тут домагане „Кіев. Откл.“, щоб у задуманім земскім соборі, який би він і не був, найшли достаточне число виборні заступники полудневозахідних, себто україньских земель, у яких назбирало ся не мало суспілних, полїтичних і релїґійних квестий, якіб треба конче рішити і то власними заступниками.

На одну із таких квестий звертають увагу Ст. П. Вѣдомости у вступній статї 50. ч. п. з. „Кто побѣдить?“ Статя ся обговорюе ролю православного духовеньства в західній Росиї, а саме на Волини, в ґуб. бродненьскій, частинї Литви і польского королївства. Автор звертае увагу на те, що тамошне українське (малорусское) дворяньство винародовило ся, а селяни не змогли ще витворити питомої інтелїґенциї висше народних учителїв, телеґрафістів і т. д. отже місцеве духовеньство малоб явити ся так, як і в сусїдній Галичинї, представителем народної інтелїґенциї, устами талановитого, але повільного народа“. Се малоб стати ся тодї, колиб те духовеньство порозуміло, що україньскому народови не потрібне ненависне воюване з Поляками і католицизмом. „*Україньскому народови як безодни темряви і убожества треба таких* (*роз. сьвященигів*), *щоб не поминали нагоди проповідувати мовою зрозумілою для народу*, *щоб вчили його* **живим, простим словом не лиш в церкві або в школї** *але і на улицї, і на мужицкій телезї і на сїльскім сходї, щоб боронили його радов і дїлом від всякого визиску*, *щоб будили у нїм* **сьвідомість Українця, росийского горожанина,** *Славянина, чоловіка.* Та до сего величезна частина тамошного духовеньства не доросла, вонаб потонула в бюрократичних формах і радаб робити ще далї кариеру на ширеню православія і „русского построавленія“. Лиш мала частина його пішла на службу народу. Тепер стануло західне й росийске духовеньство на розстайнім шляху. Або старати ся о поліпшене суспільних обставин єvого народу, або оставати дальше на дотеперішнім становищи, а тодї „жізнь сметьот ево как ветер сдуваeт пилїнку“.

Думаемо що виводи росийского столичного дневника надто ясні, щоб треба до них коментарів. А увагу, що духовеньство, яке, місто йти на службу народови, погорджуе народною мовою, і заморочуе населене конфеснйними страшками, пропаде під напором житя, як порох звіяний вітром, повинні взяти собі й наші панотцї румунїзатори і такі наші цареславні — нероби.

Полїтичний перегляд.

Австрия. Посол Лїхт і товариші внесли д. 21. с. м. до правительства інтерпеляцию в справі наміреного продовженя права пропінацийного в Галичинї і Буковинї поза 1910 рік, що малоби дуже шкідливі наслїдки для Морави і Шлеску. Посол Яворский інтерпелював в справі нехтованя руской мови урядом податковим в Рудках, а відтак наступили відповіди на інтерпеляциї мінїстрів рільництва, торговлї, зелїзниць. На інтерпеляцию пос. Барайтера в справі реформи карного закона відповів управитель мінїстерства просьвіти, що правительство мае вже готовий проект реформи, котрий невдовзї предложить на латї. По виборі 36 членів до комісиї для розслїдженя вибору посла Валевского приступлено до дискусиї над внесенем Дершати. Промавляв в імени „Кола польского“ Д. Абрагамович проти внесеня Дершати. Він зі взгляду на великодержавне становище Австриї, та еї династичні інтереси, противить ся виборови комісиї для розслїдженя відносин Угорщини до Австриї, бо она довелаб до більшого заостреня відносин і в імени „коловцїв“ заявив, що они будуть голосувати проти вибору комісиї. Однак по промовах ґенеральних бесїдників Бянкіньского і Грабмаера палата відкинула внесене Абрагамовича за відісланем внесеня Дершати до комісиї угодової, а приняла внесене Дершати. Слїдуюче засїдане в пятницю.

Росия. Розрухи мужицкі і страйки на селах прибирають що раз більші розміри. В ґуберніях курскій та орельскій являють ся товпи зложені з около 1000 мужиків, які нищать і рабують двори. Також в ґуб. кутайскій ширять ся розрухи що раз більше. Та найбільше цїкавий страйк челяди двірской, який обняв богато повітів польских в Росиї. Челядь домагає ся підвисшеня платнї, людского обходженя, лїпших помешкань, а що найважнїйше знесеня „посилок“, то є звичаю, на підставі котрого властителї приймають лише таких мужиків на службу, котрі мають в дома чи то свою дитину, чи чужу понад 14 лїт житя, котраб не йшла нїде робити тілько до двора, і щоби була на кожде закликане. Розуміе ся, що платня такої „посиланої“ одиницї робочої є о третину або і о половину нисша від платнї звичайного робітника. Недогідність сего звичаю лежить також в тім, що богато із служби, не маючи власних дїтий до „посилки“, мусить держати чужих. Не диво проте, що проти сего варварского звичаю протестують навіть порядні́йші дїдичі і накликують до знесеня его. В повітї нешавскім страйк челяди скінчив ся побідою. Після послїдних вістий вибух страйк мужиків також в Курляндиї (повіти Ґробін, Гасенпот). З Дорпату доносять, що рух мужицкий збільшуе ся що раз і приберае грізну поставу, де не пороблено для него жадних уступок Де пороблено хоть найменьші уступки, страйк устае або стае спокійним. Та найгрізнїйше проявляють ся розрухи на Кавказї, котрим товаришить палене домів (в Шаропан спалено 5 сїл) та стріляне до полїциї і війска; і на відворот. В відповідь на сї рухи мужицкі, мінїстерство справ внутрішних вислало тайноло радника Снеґінцева з властию ґенерала — отже може візвати війско кождої хвилї до співділаня — в околицї загрожені рухом мужицким для їх здавленя. В Фінляндиї терор не устае; мабуть Фінляндцї на добре переконали ся, що своею аж за леґальною леґальностию нїчого не діждуть ся від того, у кого цїле право — се нагайка та пястук. Консеквенциею сеї зміни переконаня є атентати на виднїйших московских урядників в Фінляндиї, які мабуть не зараз перестануть повторювати ся. Послїдні телеґрами приносять вість, що якийсь 25 лїтний чоловік стрілив 3 рази з револьвера до виборского ґубернатора Мясоедова і ранив его, хоч здае ся не смертельно, в его власній канцеляриї. Стріляючого зловлено і він виявив, що зове ся Матті Рейнїкка. Він ще 1896 р. виконав був невдалий атентат на прокур. сенату Йонзона, котрого недавно також застрілено. Мясоедов ранений в руку, бедро, ногу і голову. — В Петербурзї говорять, що Вітте за намовлюване царя до заключеня мира з Японцями попав в неласку. Єго місце в комітетї мінїстрів мае заняти дотеперішний мінїстер рільництва Єрмолов, уважаний загально за найлїберальнїйшого в комітетї мінїстрів.

Росия й Японїя.

Віденьска преса заінтересувала ся тепер судьбою тих австрийских відпоручників військових, що були вислані до росийскої армиї. Були то підполковник Чічеріч з Угорщини і капітан ґр. Станислав Шептицкий, брат львівского митрополита, яких задля зhistóriaеня росийскої мови і своїх фахових здібностий вислано на поле війни, щоби там робили спостереженя на фронтї росийскої армиї і доносили про них своїм властям. Їм однак не позволено бути на фронтї, лиш в головній кватирі, і длятого доносили они по найбільшій части лиш то, що їм подав росийский ґенеральний штаб. Они висилали звичайно свої звіти листами до австрийскої амбасади в Петербурзї. Коли же під Мукденом прийшло до битви, не надходили вже від них нїякі вісти і не знати було, що з ними стало ся. В послїдних днях мінїстерство війни дістало вість, що підполковник Чічеріч есть в Харбінї, отже в безпечнім місци, а про ґр. Шептицкого й доси нема нїякої вісти. Припускають, що він дістав ся до японьскої неволї, але може бути, що десь і погиб, бо занадто висував ся наперед на небезпечні місця і було навіть одного разу так, що втїкаючи з росийскою армією, погубив

Росийске мінїстерство просьвіти і росийскі академіки та професори.

(Дальше.)

Дальше підчеркуе заява, як часто добрих, а навіть визначних професорів приневолює уряд покидати діяльність на унїверзитетї з причин, які з наукою не мають нїчого спільного; через се обнижуе ся научна уровень професорских колеґій і спадае їх повага в очах молодїжи — сумна проява, яка тепер в житю росийских висших шкіл фатально пробивае ся. „Той грізний стан осьвіти у нашій вітчинї не дозваляє нам оставати бездільно, він змушуе нас виразно висказати наше глибоке переконане, що академічна свобода не дасть ся погодити з панучим державним орґанїзмом“. Повний радикальний переворот доконечний. „Тяжкі удари судьби, які навістили тепер нашу вітчину, показали зовсїм ясно, в яку небезпеку може попасти народ позбавлений осьвіти і найпростїйших запорук законности“. Серед таких сумних відносин злучила ся цїла росийска суспільність в одну думку, яка найшла свій висказ в резолюциях земств, постановах московскої городскої ради, заявах ріжних товариств і корпорацийї. „Прилучаючи ся до сих обявів волї думаючої Росиї, висказуемо й ми, представники найвисших наукових закладів і інституций в Росиї, спільне переконане, що добро нашої вітчини домагае ся поставленя основи для незмінного значіня законів, а також з тим нероздільно сполученої основи полїтичної свободи. Істория учить, що сеї цїли неможливо осягнути без покликаня свобідно вибраних заступників цїлого народа, для законодатної працї і для контролї діяльности заряду“.

Ся ясна і відважна заява викликала всюда серед загалу незвичайно добре вражіне. Майже всї унїверзитети зложили подібні заяви. А як поставив себе військовий мінїстер осьвіти до сеї справи? Спершу ужив дрібних средств і способів, які при таких нагодах звичайні в бюрократичнім житю: слїдства дисциплїнарні, зазив до професорів, які тут брали участь, щоби оправдали ся, длячого підписали заяву і таке друге. Дальшим кроком було виєднане царскої нагани для куратора, ректора і інспектора петербурского унїверзитету, розуміеть ся у відворотній пропорциї до їхньої ранґи. Також і підписані на заяві члени царскої академії не вийшли з порожними руками; їх ущасливлено циркулярем, в якім між иньшим говорить ся: „Ви повинні практично занимати ся своїми учениками, ви повинні впливати на учеників не словами, а дїлами“. Чи добродїй військовий мінїстер осьвіти справдї не знає, що академики, як такі, не мають до дїла анї з учениками анї зі слухачами? Для ґенерала не було-б се нїчо дивного. Але що великокняжий президент академії казав такий циркуляр подати до відома академиків, се виглядає майже на глум!

Деякі академики хотїли, як розказують, брати той циркуляр поважно, тим більше, що у нїм був делїкатний натяк, щоби вони зрекли ся платнї від ганеного ними правлїня — однак більшість успокоїла їх, бо по такім циркуляри треба безперечно вважати цїле мінїстерство осьвіти, не виймаючи его начальника, за нервово подражнене і через се непочитальне.

Не більше, як з наганами і циркулярами, пощастило ся мінїстрови з прасовою кампанїєю отвореною проти „заяви 342-ох“ *). Сей атаквів мінїстер не у власнім імени, а через одного члена своєї офіцини, званої „ученим комітетом“. Вже перенївечений ректор унїверзитету, тайний радник Будилович, написав против згаданої заяви доволї ориґінальну полєміку, що пригадуе нам льоґіку, якою Омар руководив ся зглядом Александрийскої бібліотеки. Коли підписаних 342 учених є дїйсно учеными мужами, то се доказуе розцьвіту науки в Росиї; колиж наука в Росиї не розвивае ся, то й підписані не мали права, як мужі науки виступати против росийского шкільництва, котре здряхлїлий ректор вміє лїпше оцїнити. Бож він осьмілюе ся навіть стави-

*) До т. зв. „Записки 342 учених“ прилучувало ся що раз більше визначних личностий із усїх городів Росиї, так що по еї появі прилучило свої підписи, після обчисленя „Руси“, ще 1.080 осіб. Єї годило би ся тепер називати радше записка 1422 учених. (*Пр. Ред.*)

всї свої річи, а иньшим разом японьска куля вбила его послугача, що держав єму коня в поли підчас битви.

Куропаткіна іменував цар на его дуже покірну просьбу командантом I. корпуса на місце Леневича, котрий обняв начальну команду.

З Токіо доносять, що занятє Японцями Кіюану буде закінченем гоненя Москалїв, бо Японцї посунули ся вже від початку марта о 100 миль наперед. Армія росийска є в критичнім положеню задля відрізаня від урожайних околиць і богатих міст хіньских. З телеґрамів Леневкча виходить, що він сам не знає, що дїє ся з его 2. арміями, на котрі пруть цїлою силою Японцї.

НОВИНКИ.

Чернівцї, 23. марта 1905.

„Брехнею сьвіт цїлий зійдеш“... Недавно пустило було „Słowo polskie“ в ч. із 27. лютого приємну для польского серця вістку, що посол Ник. Василько мав намовляти голову молодоческого клюбу др. Пацака, аби він прилучив ся до звісного протесту Русинів проти акциї Ґолуховского по промові Райнбабена. На те мав др. Пацак заявити, що сего не вчинить, бо він знає положенє Русинів в Галичинї, а воно не є так сумне, як се представляють рускі орґани. Та отсими реваляциями найбільший польский орґан тільки зблямував ся, своєю брехнею не зайшов дальше Віденя, а не то щоб перейшов цїлий сьвіт. Ось дня 21. марта на запит посла Николая Василька поставлений в сїй справі до д-ра Пацака заявив він в присутности кореспондента „Narodn-их List-ів“ ось що: „Я тебе уповновласнюю до заяви, що цїла та нотатка є видумана і брехлива.“ Ось так до „польскей вйосни, келбаси, олувкув“ і т. д. приходить новий „народови“ артикул — „вшехпольска правда.“

Жаданя Вижницї. Пос. Николай Василько передав на вівторковім засїданю парляменту петицию м. Вижницї в справі креованя окружного суду і утвореня середної школи. На завтрішнім засїданю передасть ся сю справу буджетовій комісиї.

Доля гр.-кат. сьвящеників. Пос. Єротей Пігуляк передав дня 21. марта петицию гр.-кат. сьвящеників о поправу їхних поборів.

На загальних зборах філїї „Руска Школа“ в Чернівцях, що відбули ся дня 12. с. м. в „Нар. Домі“ при доволї скупім числї членів по принятю до відомости справозданя виділу, порішено між иньшим візвати членів до пильнїйшого сплачуваня вкладок і залеглостий, передати видавництво крейцарової бібліотеки в руки комісиї зложеної із пп. Д. Пігуляка, І. Ілюка і І. Синюка та протидїлати неправильностям, які панують в кучурівскій школї. Нововибраний видїл уконституовав ся ось так: Дарій Пігуляк став головою, Іля Ілюк заст. голови, В. Корниляк писарем, Ник. Леонтій касиєром, Ів. Синюк контрольором а п. Ковалевский і Романовский заступниками видїлових.

Росийскі вязницї монастирскі. До „Schlesische Zeitung“ пишуть з Петербурґа, що істнуючі при росийских монастирях вязницї, є справдїшними заведенями для тортурованя „невірних“ і „заблудших“. Коли дописуватель згаданої ґазети через протекцию удостоїв ся у архимандрита в Ґуздалю дозволу на звидженє, такої вязницї і ввійшов разом з архимандритом до одної неможливо тїсної і темної тюремної келїї, вязень на вид архимандрита, почав кидати ся і пінити ся зі злости так, що они мусїли з келїї сейчас вийти. Те саме повторило ся в другій келїї, а до третої вже архимандрит не хтїв гостя вести, звиняючи ся, що там так само буде—отже нїчо цїкавого. Із сего можна собі уявити, що роблять тюремні власти і з увязненими, коли вони на самий вид архимандрита прямо відходять від себе!

Недоцїнюваний винаходчик. В кишенївскім окружнім суді розбирано сими днями дїло Серґія Бухало. Тамтого року надано в одескім почтовім урядї невеличкий пакет, заадресований до Берлїна із зазначеною вартостию поверх 38 тисячів рублїв. В чотири години після принятя пакета наступив в почтовім урядї страшний вибух, який поранив богато урядників. В почтовім будинку повилїтали всї шиби. Вибух повстав саме із поданого пакету, в якім на око не було нїчо більше крім кількох карток паперових і векселя. Незабаром арештовано в Кишиневі надавцю сего пакету, С. Бухала, що по укінченю сибірского кадетского корпусу, служив технїком у басарабскім ґуберніяльнім земстві. При ревізиї найдено у него прегарну хемічну ляболаторию з великою скількостию вибухових материй. Хеміки специялїсти виснили, що картки посилки, яка експльодувала, були насичені пароксилїновою мішаниною ще незвісної комбінациї, яка запалила ся від мішанини бертолетової соли з цукром і сїрчаної кислоти насипаної в малесенькі трубочки. Спершу думано, що він мусить бути умово хорим. Проф. психіятр Вортвеньский сконстатував навіть у Бухала манїю винаходчу, впрочім признав, що він під психічним зглядом зовсїм здоров. При слїдстві поражував він своїм знанем навіть фаховцїв. Оттим то й думали, що Бухало надав свою посилку, рахуючи на те, що вона вибухне у ваґонї, а тодї еї надавець зможе домагати ся відшкодованя в сумі 30 тисяч рублїв. За сим промавляла ще й та обставина, що пакет в часї вибуху повинен був бути вже в ваґонї, а остав ся в урядї почтовім лише через опізненє в урядованю. На судї подав одначе Бухало зовсїм иньші мотиви свого поступку. Він казав, що винайшов автоматичну міну, яка може зробити у війнї незвичайні услуги. Із сею справою звертав ся він в міністерство війни і маринарки, але на его письма не звертано найменьшої уваги. Оттодї то придумав він історию з пекельним пакетом, щоб звернути увагу на серіозність своїх винаходів. Він дуже жалує людий, що потерпіли при вибуху его посилки, яку за довго задержано на почтї, але вони потерпіли для ідеї; тепер він свою цїль осягнув. Будь що будь Бухало придумав ориґінальний спосіб, щоб звернути увагу на свої вибухові винаходи. Судиї присяжні перейшли над обжалуванем прокуратора до дневного порядку і признали Бухала вільним від вини і кари, мабуть в тій надїї, що він своїми мінами поможе знївечити японьску фльоту, що добирає ся вже до ескадри Рождественьского.

Імянини — по смерти. В Парижи завязав ся комітет задля обходу 75. уродин ученого історика Фюстеля де Кулянжа. Националїсти францускі, що всяку річ у послїдних часах старають ся визискати для своїх манїфестаций — постановили і сему обходови уродин — надати пятно демонстрійцийної националїстичної манїфестациї. З сего вийшов конфлїкт і богато комітетових невдоволених виступило з комітету. І ось посипали ся по часописях полемічні статї, у яких знова дехто подавав у сумнїв квестию, чи Кулянж взагалї заслужив собі на те, щоб сьвяткувати его уродини. Иньші прямо питали, що се за птиця той Кулянж. Аж ось заговорила пані Кулянж, протестуючи проти цїлої хрії, яка обиджує память еї мужа, який вже давно — помер, отже обходженє его уродженя задумано зовсїм не під пору. От, видно що не лиш Русини, але й Французи не конче інтересують ся долею і житем своїх учених і письменників.

Пруске шкільництво. Королївске бюро статистичне опублїковано сими днями дані із розвитку пруской школи за період рр. 1891—1901. В 1901. р. було в Прусах 36.756 шкіл, в яких учило ся 2,839.569 хлопцїв і 2,831.301 дївчат. Порівнуючи ті числа із датами за р. 1891 констатуємо збільшенє числа шкіл о 2 тисячі, а шкільної молодїжи о 1.200 тисяч. На кожду школу припадало в 1891 р. 417 учеників, а 1901. р. 454. На питанє, якими коштами обходило ся поучуванє подає опубликований звіт такі дані. Удержанє одної школи коштувало в 1891 р. пересїчно 16 тисяч марок, а в р. 1901. 28 тисяч марок, удержанє кождого ученика виносило в 1891 р. 40 мар., а 1901 р. 62 мар. Платня учителя рівнала ся пересїчно 1395 маркам, а учительки 778.

Чи льотерийний виграш треба зголошувати до оподаткованя? Недавно розбирав трибунал адмінїстрацийний під проводом д-ра Рейсіґа справу, чи гроші виграні на льотериї треба зголошувати в урядах податкових, чи нї. Именно купець Ш. виграв льос угорский на 100.000 кор. і ульокував їх користно для себе, а при плаченю податку змовчав се. Тодї на анонїмове донесенє власти податкові покликали его і мимо сего, що він боронив ся браком законних приписів що до того, чи він обовязаний про виграні гроші зголошувати в урядї податковім чи нї — засуджено его в найвисшій інстанциї, краєвій дирекциї скарбу на 20.000 кор. кари, яку в дорозї ласки знижено на 12.000 кор. Одначе адмінїстрацийний трибунал зніс сей засуд і увільнив п. Ш. від кари, мотивуючи, що він не сьвідомо не зголосив виграної, бо в тій справі нема жадних розпорядків властий скарбових — хотяй фактично належить про виграну уряди податкові повідомлювати. Наложено на п. Ш. лише малу кару з те, що не зголосив до оподаткованя доходів, які мав із ужитя виграної суми.

Оповістки і іменованя:

Віче у Вижници устроює сеї суботи якийсь безіменний комітет. Звертаємо увагу наших людий з Вижницкого повіту на те, що се віче не уряджує нїхто з наших буковиньских Русинів, отже й нема чого нашим людем туди трудити ся.

Загальні збори акад. тов. „Союз“ відбудуть ся в недїлю дня 26. марта с. р. о год. $^3/_4$ на 4. в „Народнім Домі“. Просимо своїх почетних і спомагаючих членів, як і „старих хат“ о участь в сих зборах, тим більше, що на дневнім порядку будуть точки, при яких їхня рада нам дуже пожадана. — За Видїл: *П. Клим*, канд. фіЛь. голова. *В. Бриндзак*, студ. філь. писар.

Іменованя. Мінїстер справ внутрішних іменував проф. середн. школи господарскої д-ра Н. Вендера інспектором і дипльомованим експертом средств поживних, а маґ. фарм. Альойза Арноста асистентом загальної контрольної стациї средств поживних в Чернівцях.

Відзначенє. Цїсар надав артистичному провідникови „Товариства для розвитку музики на Буковинї“, А. Гжімальому рицарский хрест ордену Франца-Йосифа.

Відозва. Відповідно до ухвали головних зборів вислав видїл минувшого року всїм вп. членам підписаного товариства осібні картки з докладним зазначенем суми, котра належить ся товариству і зажадав вирівнаня тої належитости. На недавнім видїловім засїданю показало ся, що дуже мале число членів сповнило свій важний товариский обовязок, без котрого жадне товариство не може істнувати, і тому звертає ся видїл до всїх вп. членів еще раз сею дорогою з сердечною просьбою о найскорше надісланє належитостий так за минувші роки, як і за біжучий рік, щоби скарбник товариства міг все точно в касових книжках позаписувати і здати при наступаючих головних зборах, котрі відбудуть ся вже за короткий час, докладне касове справозданє. Гроші просить видїл посилати лише на адрес скарбника п. Дим. де Павнеля, надучителя у Валяві, почта Кіцмань. — Від видїлу філїї тов. „Руска Школа“ в Кіцмани: *І. Стратичук*, голова. *В. Григорович*, писар.

Послїдні вісти:

Із Куксгавен телеґрафують, що нїмецкий цїсар розпочав нинї на покладї „Гамбурґа“ їзду по середземнім мори. — **Із Кутна** (ґуб. варшавска) доносять: Шеф краєвої полїциї на вістку, що в маєтку Ланівцї зібрало ся 140 мужиків із жінками і дїтьми удав ся туди з компанією війска і казав стріляти до людий хоч вони заховували ся спокійно. Дві особи вбито на місци, 50 ранено а із того 20 тяжко. 7. вмерло по дорозї до шпиталю.

Із штуки і лїтератури.

Театральні вистави. В четвер (д. 23.) грає муж. тов. сьпів. в Чернівцях 1. „Страх перед тещою“ 1-актовий жарт Кляри Цїґлер, 2. „Безсоромний“ 1-активку Авергаймера і 3. „Любов і щастє“ оперетку в 1. актї Менґвайна; в суботу (д. 25.) по раз третий „Лилик“ 3-актову оперету Штгравса.

ти такі два твердженя: перше, що росийскі унїверзитети мають більшу свободу як францускі; друге, що нїяка конституцийна держава не виказує в послїдних 40 роках такого поступу на поли народної осьвіти, як самодержавна Росия. При тім згадуємо, що, аби Росиянам нагнати страху перед парляментаризмом, вказує ся в реплїцї одним духом на француского мінїстра Комба, на австрийский §. 14., на панованє Мадярів над всїма народами на Угорщинї. На жаль ся філїпіка не зробила навіть там враженя, де Будилович оставив найлїпший спомин свого урядованя — в Дерптї. Як-раз один дерптский професор відповів ексмаґнїфікови в часописи „Русь“ (з 8. марта) дуже гідно. Два дни пізнїйше появило ся в лїберальній московскій часописи „Русскія Вѣдомости“ отверте письмо професора київского унїверзитету, князя Трубецкого, під заг. „Чи мають істнувати унїверзитети чи нї?“ Письмо се не звернене до мінїстра, як би можна думати. Очевидно від сего мінїстра не надїє ся князь Трубецкий нїчого. Воно звучить, як акт обжалуваня против мінїстерства і панующого там вже від більше як трох десяток лїт духа недовіря зглядом всякого свобідного розвою росийского шкільництва. Попираний жандармократиєю і полїцейским вмішуванем розкладовий процес довів в кінци до анархістичної пайдократиї; росийска школа стала забавкою і спортом студентів і ґімназистів. Як на те лихо зарадити? Для унїверзитетів проєктує професор відновленє самоуправи, отже признанє основ унїверзитетского статута з 1863 р. І се средство не загоїть сейчас всїх ран, але привернена професорским колеґіям самоуправа і авторитет, увільненє від безнастанного вмішуваня і опікуньства зі сторони заряду була би все таки в силї, придбати їм страченє довірє у студентів. Проєкт добрий і легкий до переведеня, тим більше, що ходить властиво о поворот до давного, випробуваного стану, який не викликав би сумнївів навіть в консервативних кругах, що лякають ся всїх новостий. А всежтаки ми не віримо, щоби проєкт професора, котрий сейчас підписала би величезна більшість всїх унїверзитетских професорів, найшов послух. Проклятє йде з гори. Коли чуємо і читаємо, що в княжім орґанї, який вважає ся відгомоном багатьох впливових панків, кождого росийского горожанина, котрий лиш слївцем писне про заступництво народа, конституцию і др., пятнують не дуже то княжим словом лайдак, то треба бояти ся, що ще не сповнила ся міра нещасть і терпінь Росиї. Гарними постановами, хоч би вони виходили з нарад комітету мінїстрів і одержали царске потвердженє, ще нїчого не осягне ся. Ходить о виконанє тих постанов, а се вимагає иньших людий і иньшого способу думаня.

Вправдї, як звісно, появив ся між тим царский рескрипт до мінїстра внутрішних справ, але щоби перестали вважати і називати бурителями спокою, спричинниками студентских розрухів, людьми злої волї академиків і професорів, котрі підписали заяву, яка містить лиш то, на що натякає й рескрипт, сего нїхто не бачить і не чує. Ґлазов остає все ще мінїстром осьвіти.

Оголошеня Кас райфайзеньских.

Каса пожичкова і щаднича для громади Г л ї б о к а, відбуде свої загальні збори дня 30. марта 1905, о годині 3. пополудни в сали Читальнї, з слїдуючим дневним порядком: 1. Прочитане протоколу. 2. Справоздане касове за рік 1904. 3. Білянс за рік 1904. 4. Зміна в радї надзорчій. 5. Вільні внесеня і запитаня.

Неміджан, голова. *Матейко*, касієр.

Другі загальні збори „каси пожичкової і щадничої для громади Неполоківцї стов. зареєстрованого з необмеженою порукою". відбудуть ся дня 31. марта 1905, о 11-ій годинї перед полуднем, з слїдуючим порядком: 1. справоздане касове за рік 1904; 2. вибір нової старшиня; 3. зменьшене ради надзорчої на 9 членів і вибір нової ради надзорчої; 4. вибір нового касиера і назначене платнї для него; 5. вільні внесеня.

Тодер Руснак, начальник ради надзорчої.

Видає товариство **„Руска Рада"**, в Чернївцях. За редакцию відповідає: Іван Захарко

З друкарнї товариства „Рускої Ради" в Чернївцях під зарядом Івана Захарка.